

ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ ТА ІННОВАЦІЙ

**ПРИЧОРНОМОРСЬКІ
ЕКОНОМІЧНІ СТУДІЇ**

Науковий журнал

Випуск 8

**Одеса
2016**

Головний редактор:

Шапошников К.С. – доктор економічних наук, професор

Заступник головного редактора:

Гальцова О.Л. – доктор економічних наук, професор

Відповідальний секретар:

Логвиновський Є.І. – кандидат економічних наук, доцент

Члени редакційної колегії:

Грозний І.С. – доктор економічних наук, професор

Гулей А.І. – доктор економічних наук

Іртицева І.О. – доктор економічних наук, професор

Коваль В.В. – доктор економічних наук, доцент

Манойленко О.В. – доктор економічних наук, професор

Мельничук Д.П. – доктор економічних наук, доцент

Миринова Л.Г. – доктор економічних наук

Сафонов Ю.М. – доктор економічних наук, професор

Скірко Ю.І. – доктор економічних наук, професор

Стройко Т.В. – доктор економічних наук, професор

Хрущ Н.А. – доктор економічних наук, професор

Римантас Сташис – PhD, професор економіки

Юліана Драгалін – PhD, професор економіки

Ян Жуковський – PhD, професор економіки

Електронна сторінка видання - www.bses.in.ua

Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»

включено до переліку наукових фахових видань України в галузі економічних наук на підставі Наказу МОН України від 16 травня 2016 року № 515.

**Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Причорноморського науково-дослідного інституту
економіки та інновацій (протокол № 9 від 26.09.2016 року).**

Науковий журнал «Причорноморські економічні студії» зареєстровано
Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія KB № 21934-11834P від 23.03.2016 року)

ISSN (Print): 2524-0897

ISSN (Online): 2524-0900

© ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій», 2016

ЗМІСТ

**РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ
ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ**

Вітренко А.О. МАСОВІ ПОСЛУГИ В СИСТЕМІ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	6
Каліновський Р.О. ПЕРШОЧЕРГОВІ ПРІОРИТЕТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ ТА ФІСКАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ ЇХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	10

**РОЗДІЛ 2. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО
І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ**

Адамович М.П. ЕВОЛЮЦІЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ МОДЕЛІ УКРАЇНИ: ЕКОНОМІЧНИЙ КОНТЕКСТ.....	14
Ключник А.В., Баришник Л.С., Негрецька І.А. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОГО КОНТРАКТУ.....	20
Суровцев О.О. СОЦІАЛЬНИЙ МЕДІАМАРКЕТИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ	24
Цибуляк А.Г. ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОЗШИРЕННЯ СПІВПРАЦІ З ЄС.....	31
Шиба О.А. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	35

**РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ**

Балуєва О.В., Келембет О.С. МЕТОДИЧНІ ПРИНЦИПИ ВІДНОВЛЕННЯ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ.....	41
Бойко О.В., Башинська М.І., Горбаченко С.А. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ КОНЦЕСІЇ У СФЕРІ ПОРТОВОГО ГОСПОДАРСТВА.....	45
Васіна А.Ю. РОЗВИТОК ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ У ФОРМУВАННІ РЕСУРСНОЇ ОСНОВИ СТРУКТУРНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	50
Колісник Г.М. РИНКОВІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ РЕГУЛЮВАННЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕКТОРУ.....	57
Колупаєва І.В. МЕТОДОЛОГІЯ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ ЯК НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ.....	62
Леськів О.А. СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕКЛАМНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	66
Бойченко В.С., Линник М.В. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ.....	70
Ляховець О.О. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....	73
Медведкина Е.А., Медведкин Т.С. СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ: ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ПРИЧЕРНОМОРСКОГО РЕГИОНА.....	80
Миронова М.І., Башнянин Г.І. ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЧИХ СИСТЕМ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	84
Смагулова Ш.А., Радько Н.М. РАЗВИТИЕ КЛАСТЕРОВ И ТОРГОВО-ЛОГИСТИЧЕСКИХ КАНАЛОВ В АГРАРНО-ПРОМЫШЛЕННОЙ СФЕРЕ КАЗАХСТАНА	88
Соловчук К.О. ЕВОЛЮЦІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ	97

РОЗДІЛ 4. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Балан В.Г., Тимченко І.П.
МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ СТРАТЕГІЧНИХ РОЗРИВІВ
НА ОСНОВІ МОДИФІКАЦІЇ BSC ТА МЕТОДУ DEMATEL.....101

Біловол Р.І., Антонь Ю.О.
МЕТОДОЛОГІЯ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ
ДО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....108

Бояринова К.О.
ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДґРУНТЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
ЗА ТЕОРІЮ ІННОВАЦІЙ.....114

Величко В.В., Матвєєва Н.М., Гайденко С.М.
ФОРМУВАННЯ НАПРЯМІВ ЗДІЙСНЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ
НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА.....118

Горіна Г.О.
ДІАЛЕКТИКА ПОНЯТТЯ «РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА».....123

Микитюк О.Л.
СУЧАСНИЙ СТАН, ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ
СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ.....128

Танащук К.О.
СКЛАДОВІ СИСТЕМИ ТАРИФООУТВОРЕННЯ В СФЕРІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ.....132

Ходирєва О.С.
СУТНІСТЬ ТА ПРИНЦИПИ КООПЕРАЦІЇ В АГРАРНІЙ СФЕРІ.....136

Шимановська-Діанич Л.М., Титаренко І.В.
МОДЕЛЬ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ПІДСИСТЕМОЮ ПІДПРИЄМСТВ
ТА ОРГАНІЗАЦІЇ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ
ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ЇЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....140

Юрій Е.О.
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ
ТА ФОРМ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ.....145

**РОЗДІЛ 5. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ
І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА**

Антохов А.А.
НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ОСНОВА РОЗВИТКУ
ТЕХНОЛОГО-СИНГУЛЯРНИХ РЕГІОНАЛЬНИХ
ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ.....152

Булеца Н.В.
ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ПАРТИСИПАТИВНОГО
БЮДЖЕТУВАННЯ В УКРАЇНІ.....159

Бойченко В.С., Гелетюк Є.В.
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ
СТАРОПРОМИСЛОВИХ РЕГІОНІВ.....166

Козирєва О.В.
ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ РЕГІОНАЛЬНИХ МОДЕЛЕЙ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ.....170

**РОЗДІЛ 6. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА**

Одношевна О.О.
СУТНІСТЬ ТА ЕЛЕМЕНТИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УМОВАХ РИНКУ.....176

**РОЗДІЛ 7. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ,
СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА**

Gvelesiani A.G.
ACTUAL PROBLEMS OF SOCIAL INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT IN TERMS
OF INVESTMENT CONDITIONS IN BLACK SEA REGION OF UKRAINE.....180

РОЗДІЛ 8. ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Алескерова Ю.В.
ВЕКТОРНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ188

Владімірова Н.П. АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ.....	193
Моторнюк У.І. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....	198
Погоріла І.І., Сокровольська Н.Я. ПРОБЛЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ.....	202
Стегней М.І. ФІНАНСУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	205
Тимошенко Н.М. ПОКАЗНИКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	211
Ярошенко Л.Л. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РОЗБУДОВИ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНИХ ЦЕНТРІВ ЯК СПОСІБ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ.....	215
РОЗДІЛ 9. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ	
Чайка Т.Ю. БАЛАНС ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ МОЩНОСТЕЙ: РОЛЬ, МЕСТО И ВОЗМОЖНОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ В УЧЕТНО-АНАЛИТИЧЕСКОЙ РАБОТЕ НА ПРОМЫШЛЕННОМ ПРЕДПРИЯТИИ....	219
Чмир С.О. ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ОФОРМЛЕННЯ НАЯВНОСТІ ТА РУХУ БІОЛОГІЧНИХ АКТИВІВ У СВИНАРСТВІ.....	224
РОЗДІЛ 10. МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ	
Горбачук В.М. НА ПОРОЗІ ЧЕТВЕРТОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ.....	230
Бадер Омар Ахмад Далайін АНАЛІЗ ТА РОЗВИТОК ЕВОЛЮЦІЙНИХ МОДЕЛЕЙ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ПОПУЛЯЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ.....	235
Васильєва Т.П., Клепікова О.А. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СУЧАСНИХ КОРПОРАТИВНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ СИСТЕМ У ДІЯЛЬНОСТІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПАНІЇ.....	240
Тимошенко О.В., Коцюбівська К.І. ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ВАГОВИХ КОЕФІЦІЄНТІВ ІНТЕГРАЛЬНИХ ІНДЕКСІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	244
Деркач Т.В. СИСТЕМНА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ ПРОСТОРОВОЮ ТРАНСФОРМАЦІЄЮ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ НА ЗАСАДАХ ІНТЕГРАЦІЇ.....	244
Меліх Т.Г. ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОЦІНКИ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ У КОНТЕКСТІ РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧИХ ІННОВАЦІЙ.....	244
Писаревський М.І. ОЦІНКА ПАРАМЕТРІВ РИЗИКУ РЕЙДЕРСЬКИХ ЗАХВАТІВ КОРПОРАТИВНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	249
Огаренко Т.Ю. ІМІТАЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ВИРОБНИЧИХ ПОТОКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	268
Полозова Т.В., Манойленко О.В. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕВОЛЮЦІЙНО-ПОВЕДІНКОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	273
НОВИЙ ВИД НАУКОВИХ ПОСЛУГ.....	282

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕВОЛЮЦІЙНО-ПОВЕДІНКОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

THEORETICAL BASIS OF THE FORMATION OF EVOLUTIONARY BEHAVIORAL CONCEPT FOR PROVIDING COMPETITIVENESS OF THE ENTERPRISE

УДК 65.012:658.1

Полозова Т.В.

к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної кібернетики та управління економічною безпекою, Харківський національний університет радіоелектроніки

Манойленко О.В.

д.е.н., професор, завідувач кафедри економічного аналізу та обліку, Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"

Здійснено ретроспективний аналіз теорій та підходів поведінкової парадигми наукового пізнання. Сформульовано основні принципи еволюційно-поведінкової теорії, що є підґрунтям формування концепції забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Ключові слова: концепція, еволюційно-поведінкова теорія, принципи, конкурентоспроможність, поведінка підприємства.

Осуществлен ретроспективный анализ теорий и подходов поведенческой парадигмы научного познания. Сформулированы основные принципы эволюционно-поведенческой теории, которые являются основой

формирования концепции обеспечения конкурентоспособности предприятия.

Ключевые слова: концепция, эволюционно-поведенческая теория, принципы, конкурентоспособность, поведение предприятия.

A retrospective analysis of theories and approaches of the behavioral paradigm of scientific knowledge is carried out. The basic principles of evolutionary behavioral theory, which form the basis for forming the concept of ensuring the competitiveness of the enterprise, are formulated.

Key words: concept, evolutionary behavioral theory, principles, competitiveness, enterprise behavior.

Постановка проблеми. Трансформаційний характер економічних процесів в національній економіці супроводжується динамічним впливом факторів макроекономічного середовища, посиленням конкурентної насиченості ринку, активізацією інтеграційних процесів в поведінці вітчизняних підприємств та загостренням їх стратегічного протистояння. Визначені особливості функціонування та розвитку національної економіки потребують розробки та впровадження нових підходів до управління, які спрямовані на формування інноваційно-інвестиційних орієнтирів розвитку, визначення стратегічних напрямів поведінки підприємств у конкурентному середовищі та забезпечення їх конкурентоспроможності на національному та міжнародному ринках.

Специфічні умови розвитку економіки країни вимагають від підприємств підвищення інноваційно-інвестиційної активності та привабливості, здатності гнучко реагувати та адаптуватися до вимог ринку, вчасно враховувати зміну факторів зовнішнього середовища та інерційність процесів розвитку, що впливає на характер їх економічної поведінки у конкурентному середовищі. Саме тому серед сучасних теорій наукового пізнання саме поведінкові підходи відбивають особливості формування управлінських механізмів, які характеризують конкурентну поведінку економічних агентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Систематизація концептуальних підходів до визначення сутності та змісту конкуренції представлена у роботах І.І. Вініченко [1], Ю.В. Кіхої [2], К.Ю. Мамченко [3]. У наукових дослідженнях Н. П. Карачиної [4] представлено узагальнення поведінкових теорій сучасного менеджменту та систематизація теорій економічної поведінки

суб'єктів господарювання. Сучасна інтерпретація еволюційно-поведінкової природи підприємства представлена у роботах В.І. Бархатова [5] та К.В. Ніколаєвої [6]. Проте, результати аналізу наукових джерел свідчать про відсутність єдиного концептуального підходу до забезпечення конкурентоспроможності підприємства, що обумовлює актуальність подальших наукових досліджень.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка теоретичних засад формування еволюційно-поведінкової концепції забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою визначення теоретичних засад формування еволюційно-поведінкової концепції забезпечення конкурентоспроможності підприємства доцільно здійснити ретроспективний аналіз основних теорій поведінкової парадигми за трьома блоками, які наведені на рис. 1:

- блок 1 – концептуальні підходи до визначення сутності та змісту конкуренції;
- блок 2 – поведінкові теорії менеджменту;
- блок 3– теорії управління економічною поведінкою підприємств.

В межах аналізу концептуальних підходів до визначення сутності та змісту конкуренції у даній роботі розглянуто поведінковий, структурний, функціональний підходи та теорію організації ринкових структур [1-3].

Так, поведінковий підхід (А. Смит, Дж. С. Мілль, К. Маркс, Ф. Енгельс, А. Маршалл, М. Портер) розглядає конкуренцію як суперництво, змагання підприємств за найбільш вигідні умови виробництва та збуту товарів, робіт і послуг для досягнення найкращих результатів своєї діяльності в сфері виробництва. У структурному підході (Дж. Робінсон, Е. Чем-

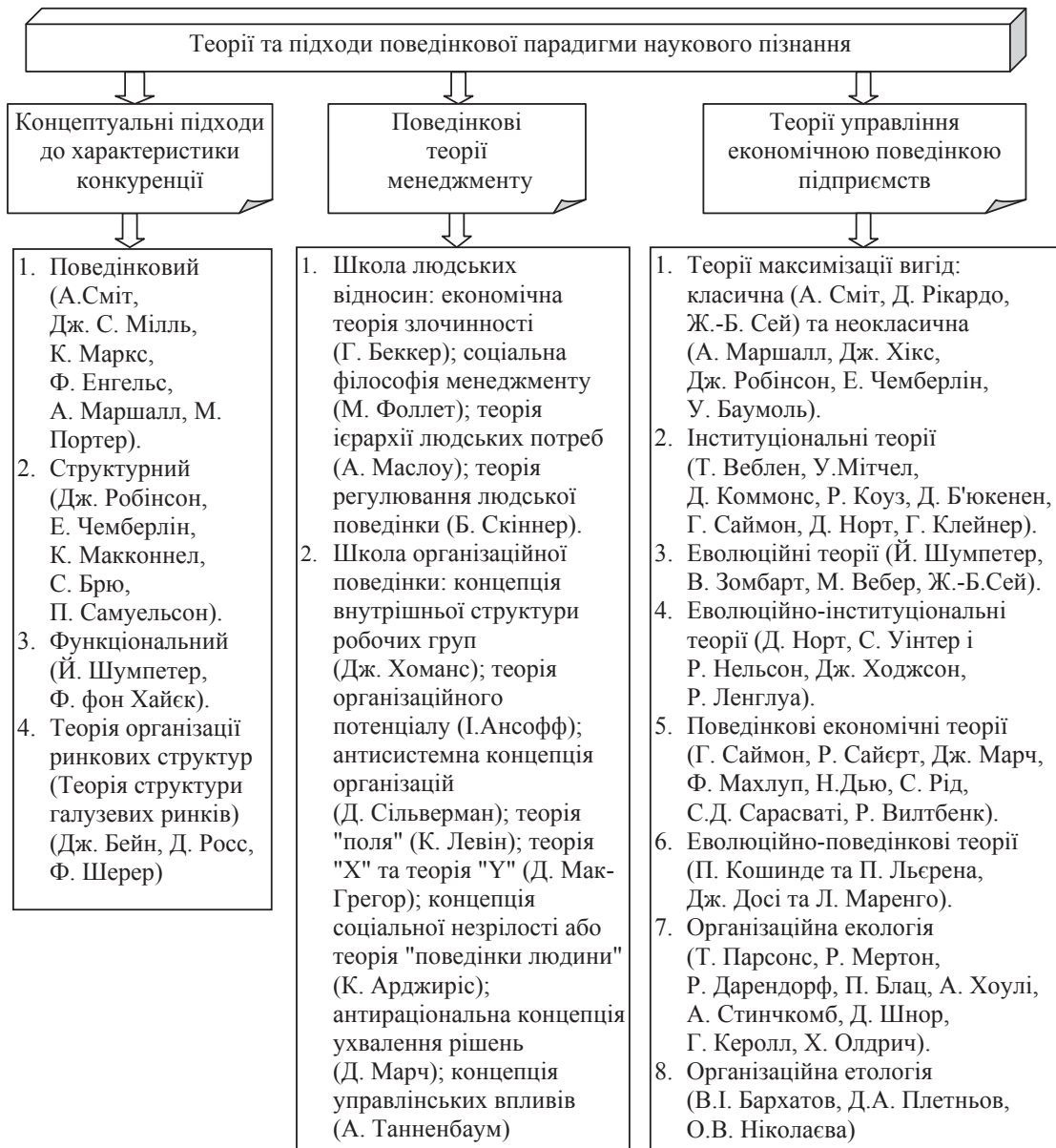

Рис. 1. Блоки дослідницької панелі наукових теорій поведінкової парадигми

Джерело: сформовано авторами за [4, 5, 10, 29]

берлін, К. Макконнел, С. Брю, П. Самуельсон) акцент ставиться на аналізі структури ринку та визначенні умов, що на ньому панують. Функціональний підхід (Й. Шуметер, Ф. фон Хайєк) описує роль (функцію), яку конкуренція відіграє в процесі розвитку економіки та розглядає конкуренцію у динаміці. Наголошується, що конкуренція визначається як тривалий процес, заснований на інноваціях [2, 3].

Теорія організації ринкових структур (або теорія структури галузевих ринків) (Дж. Бейн, Д. Росс, Ф. Шерер) поєднує положення поведінкового та структурного підходів. Основні положення даної теорії базуються на дослідженні закономірностей формування ринкових структур, визначенні залежності поведінки підприємств від особливостей ринків [3].

Учений І.І. Вініченко вважає, що наявні сучасні підходи до визначення конкурентоспроможності відображають історичний процес еволюції підходів та мають системний характер. У розвитку даного поняття відбувається інтеграція положень попередніх підходів у новій концептуальній конфігурації [1].

Дослідження в області систематизації теорій економічної поведінки суб'єктів господарювання, проведені Н. П. Карачиною [4, с. 50-54, 60], містять перелік поведінкових теорій менеджменту в межах двох наукових шкіл: 1) школи людських відносин; 2) школи організаційної поведінки. Окремі положення та принципи поведінкових теорій менеджменту можуть бути застосовані при розробці концепції забезпечення конкурентоспроможності

підприємства, що забезпечить урахування соціально-мотиваційної складової.

Поведінкова школа в межах сучасних парадигм наукового пізнання представлена рядом наукових теорій, які можна узагальнити за такими групами: теорії максимізації вигід (класична та неокласична); інституціональні теорії; еволюційні теорії; еволюційно-інституціональні теорії; поведінкові економічні теорії; еволюційно-поведінкові теорії; організаційна екологія; організаційна етологія. Вказані групи теорій акцентують увагу на дослідженні об'єкта управління як системи та визначають теоретичну модель економічної поведінки підприємств.

Так, представники класичної теорії (А. Сміт, Д. Рікардо, Ж.-Б. Сей та ін.), яка сформувалась в кінці XIX ст., вважають її повністю раціональною, що реалізується в умовах повноти інформації. В межах даної теорії основною метою діяльності підприємства визначається максимізація прибутку та економічна поведінка підприємства розглядається як наслідок "невидимої руки ринку" [7].

В межах неокласичної теорії (А. Маршалл, Дж.Хікс, Дж.Робінсон, Е. Чемберлін, У. Баумоль), яка сформувалась в 20-х роках XX ст., економічна поведінка підприємства розглядається в умовах функціонування ринкових структур досконалої і недосконалої конкуренції. Теорія визначає характеристики конкурентної поведінки підприємства на ринку, при цьому основною метою діяльності підприємства залишається максимізація прибутку [8].

Так, основними положеннями теорії максимізації вигід (класичної та неокласичної) є [9, с.16; 10]:

- підприємства діють раціонально;
- основною метою діяльності для виробників є максимізація прибутку при мінімумі витрат, для споживачів – максимізація задоволення власних потреб;
- умова ринкової рівноваги дотримується внаслідок збалансування цілей виробників та споживачів.

Представники інституціональних теорій (Т. Веблен, У. Мітчел, Д. Коммонс, Р. Коуз, Д. Б'юкенен, Г. Саймон, Д. Норт, Г. Клейнер та інші) виокремлюють такі положення: 1) економічна поведінка є соціально обумовленою; 2) характер дій людини в сфері економічних відносин набуває обмеженої раціональності [11-15]. Відповідно до даної теорії інститути визначають "правила гри", а організації є "гравцями", і на цій основі відбувається розвиток економіки.

Еволюційні теорії (представниками яких є Й. Шумпетер, В. Зомбарт, М. Вебер, Ж.-Б. Сей та інші) [5] визначають поведінку індивідуума (підприємця) як творчий ризиковий процес, при цьому підприємець є головним суб'єктом економічного розвитку. В цілому еволюційна економічна теорія розглядає економіку як динамічну систему. Її

динамізм реалізується через історичний характер, тобто кожен сучасний стан розвитку системи є наслідком попереднього етапу розвитку та причиною майбутнього стану. Дана теорія також визнає поєднання еволюційних і стрибкоподібних, революційних періодів розвитку, що обумовлює природно-історичний характер процесу розвитку. Фундаментальною методологічною основою еволюційної теорії є використання системного підходу та наявність взаємозв'язку і взаємодії між макрота мікроекономічними агентами.

Еволюційна теорія передбачає інноваційно-технологічний розвиток фірми. Й. Шумпетер пропонував розглядати на мікрорівні п'ять основних напрямків, які він досліджує у своїй роботі "Теорії економічного розвитку". Ці напрями є детермінантами динамізму інновації і відповідно інноваційно-технологічних змін: виробництво нової продукції; освоєння нової технології; завоювання нових ринків; розробка та використання нових ресурсів; нова організація і структура [16].

Основні положення еволюційних теорій полягають у такому [9, с.16]:

- економічні агенти діють згідно із поведінковою реакцією, але ця поведінка має психологічну природу і не завжди може бути інтерпретована як намагання досягти максимуму прибутку;
- умова ринкової рівноваги досягається в результаті збалансування попиту і пропозиції, доходів і витрат, але ці функції змінюються у часі, у тому числі і внаслідок впливу науково-технічного прогресу.

Еволюційна економіка використовує у якості методологічної бази теорію адаптивних систем та моделі біологічної еволюції. На основі порівняння особливостей біологічних та економічних процесів стверджується про нерівномірність розвитку, що обумовлено зміною етапів еволюції кризовими періодами, протягом яких відбувається зникнення або якісна перебудова неконкурентоспроможних фірм, утворюючи нові організаційні форми. А в період повільної еволюції здійснюється адаптація фірм до нових умов зовнішнього середовища.

Таким чином, еволюційна теорія враховує сучасні умови та тенденції функціонування соціально-економічних систем, які характеризуються нерівномірністю розвитку, відбиває особливості протікання адаптаційних процесів, враховуючи їх динамічний характер, передбачає єдність теорії і практики, використовує системний підхід, розкриває особливості формують процесів або природного відбору в результаті ринкової конкуренції. З розглянутої позиції, це обумовлює можливість використання певних базових положень даної теорії для формування концепції забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Наступний етап розвитку поведінкової школи набув з виникненням еволюційно-інституціональ-

ної теорії, представниками якої є Д. Норт, С. Уінтер та Р. Нельсон, Дж. Ходжсон, Р. Ленглюа [5].

На основі теорії Г. Саймона [17] про обмежену раціональність суб'єктів управління, суб'єктивної концепції австрійської школи (ендогенності вподобань індивідів) та використовуючи теорію ставлення до ризику Ф. Найта представниками даної парадигми формується особливий тип поведінки суб'єкта в організації – рутинізована поведінка.

Науковці Р. Нельсон і С. Уінтер запропонували еволюційну теорію поведінки фірм в умовах мінливості ринкового середовища. В основі концепції Нельсона-Уінтера покладена динамічна модель фірми, в межах якої поведінкові характеристики змінюються у взаємодії з ринковою ситуацією. Основні положення даної концепції полягають у такому [18]:

- взаємодія між агентами відбувається в нерівноважному стані;
- процес змін має недетермінований, відкритий і необоротний характер;
- домінує принцип обмеженої раціональності;
- агенти в процесі прийняття рішення керуються "рутинами" (існуючими правилами, нормами та інститутами);
- агенти можуть переймати правила у інших, а можуть створювати нові правила; процеси імітації та інновацій мають кумулятивний характер, і наступні кроки залежать від попередніх, при цьому можливі випадкові події, що порушують безперервність.

Продовженням розвитку еволюційних та еволюційно-інституціональних теорій стала поведінкова економічна теорія (Г. Саймон, Р. Сайєрт, Дж. Марч, Ф. Махлуп, Н.Дью, С. Рід, С.Д. Сарасваті, Р. Вилтбенк та ін.) [5]. Так, Г. Саймон запропонував теоретико-методологічні положення, які стали в основі поведінкової теорії фірми [19]:

- прийняття рішень в процесі господарської діяльності можуть бути тільки обмежено раціональними, оскільки у економічних агентів немає достатніх когнітивних ресурсів для обробки наявної інформації у всій її повноті та обчислення всіх варіантів вибору;
- господарюючі суб'єкти прагнуть не максимізувати прибуток, а досягти деякого прийняттого варіанта рішення, який забезпечить "достатнє задоволення" (і це не обов'язково має бути максимальний результат);
- оскільки для ухвалення рішення індивідам доводиться шукати відповіді відразу на кілька питань, то скорочується увага, що приділяється окремим проблемам.

Г. Саймон вперше увів психологічні фактори в теорію прийняття рішень [19]. Він вважає, що господарському суб'єкту не обов'язково мати повну інформацію про результат та порівнювати його з альтернативними варіантами, при цьому допуска-

ється інтуїтивне уявлення про прийнятність того чи іншого варіанту.

Основним внеском поведінкової школи стала праця Дж. Марча та Р. Сайєрта "Поведінкова теорія фірми" [20]. Науковці розглядають фірму як організацію, в якій зосереджено багато протилежних інтересів. Фірма розглядається як модель, що враховує комплекс багатоцільових інтересів, де домінують вподобання групи осіб, які на даний момент приймають рішення. При цьому цілі фірми є результатом перемовин між зацікавленими групами.

Наукові дослідження в області еволюційно-поведінкових теорій представлені роботами таких науковців, як П. Кошинде та П. Льерена [21], Дж. Досі і Л. Маренго [22] та інших.

П. Кошинде та П. Льерена доповнили поведінкову теорію основними положеннями еволюційно-інституціонального підходу, що полягає у такому:

- організація ідентифікується як сукупність рутин;
- визначення відмінностей організацій на основі специфічності таких рутин у кожній організації;
- динаміка організації трактується як результат спільної дії механізмів відбору та адаптації серед існуючих рутин для зміни сукупності "первинних" компетенцій організації.

Дж. Досі та Л. Маренго [22] синтезували поведінкову, соціологічну та еволюційну теорії з використанням компетентнісного та трансакційного підходів до дослідження організації. У результаті вони запропонували як методологічну основу дослідження саме еволюційну теорію фірми. В межах даного підходу фірма розглядається як адаптивна система, що орієнтована на вирішення виникаючих проблем, і яка діє на основі рутин і адаптивного навчання. При цьому акцентується увага на дослідженні таких питань: зв'язок між знанням у фірмі та моделями організаційної поведінки (рутинами); форми і результати організаційного навчання, а також пов'язаний із цим процес "когнітивного" поділу праці; використання інструментарію "спроможностей" для аналізу корпоративних результатів і обмежень.

Наступний етап розвитку поведінкової парадигми наукового пізнання пов'язаний з виникненням у 20-40-і роки ХХ століття нової теорії – організаційна екологія. Представниками даної теорії є: Т. Парсонс, Р. Мертон, Р. Дарендорф, П. Блац, А. Хоулі, А. Стинчкомб, Д. Шнор, Г. Керолл, Х. Олдрич та ін.). Пізніше, у 70-х роках ХХ століття Дж. Фрімен і М. Хеннан, Дж. Кассардаї і Ч. Бидвел, досліджуючи даний підхід, запропонували в його межах свою теорію "Популяційна екологія" [23].

У межах даної теорії організація розглядається як адаптивна соціальна система, структура якої змінюється, реагуючи на вплив факторів зовніш-

нього середовища. Процес адаптації при цьому передбачає такі дії: пошук в зовнішньому середовищі нереалізованих можливостей і потенціальних загроз; формування адекватних стратегій і пристосування організаційної структури до нових вимог. Результатом таких когнітивних дій особи, що приймає рішення, є перетворення організації на раціональну гнучку структуру, яка відносно швидко адаптується до змін зовнішнього і внутрішнього середовища. Дана концепція зазначає, що значна частина адаптаційних процесів здійснюється через імітацію вже наявних, найбільш ефективних організаційних прикладів [24].

Сучасна поведінкова парадигма визначає як один із домінуючих факторів мінливості спроможність організацій адаптуватися до умов зовнішнього середовища через управлінські рішення. Перешкодою в реалізації адаптаційних процесів є наявність в організації структурної інерції. Вперше про наявність інерційного елемента було висловлено думку науковцями Т. Бернсом і Дж. Сталкером [25], а також А. Стичкомбом [26].

Наявність структурної інерції обумовлена внутрішніми структурними диспропорціями та впливом факторів зовнішнього середовища. До внутрішніх обмежень належать: інвестиції в основний капітал, нематеріальні активи, специфічні активи; обмеження можливості збору та обробки внутрішньої інформації; негативні реакції на внутрішню організаційну політику розподілу ресурсів між підрозділами організації; нормативні порядки, що склалися в організації. До зовнішніх факторів, що породжують структурну інерцію, відносять такі: дія адміністративно-фінансових бар'єрів при вході та виході з галузі; тиск з боку інших організацій; проблеми легітимності операцій; обмеженість інформації про зовнішнє середовище. Таким чином, можна констатувати, що чим сильніший інерційний тиск, тим слабкіші адаптивні здібності організації, а, отже, і підвищується ймовірність впливу на неї природного відбору у зовнішньому середовищі.

Основною причиною організаційних змін за теорією організаційної екології (на відміну від поведінкових теорій) є процес природного відбору, тобто механізм адаптації замінюється на механізм природного відбору, який пов'язаний зі зникненням організаційних форм, які не витримали конкуренцію. При цьому самі процеси адаптації не заперечуються, в принцип природного відбору трактується таким чином: організація, якій притаманні організаційні характеристики, що в меншій мірі відповідають зовнішнім параметрам порівняно з іншою організацією, яка використовує ідентичні ресурси зовнішнього середовища, матиме тенденцію до зникнення.

Слід зазначити, що в межах даної концепції виділяється від'ємний та позитивний відбір.

Від'ємний відбір (занепад, смерть) характеризується зникненням малих форм бізнесу з ринку, а позитивний відбір (народження) – заміщенням малих форм крупними підприємствами.

Основним об'єктом дослідження в організаційній екології є популяція організацій, під якою розуміється сукупність фірм, яких поєднує гомогенний характер організаційної форми, тобто які схожі з точки зору своєї уразливості перед змінами середовища. Під організаційною формою розуміється сукупність характеристик, що спостерігаються, які впливають на міру відповідності організації мінливому зовнішньому середовищу.

Відповідно до теорії організаційної екології розвиток має інтерактивний характер. Принцип інтерактивності полягає в тому, що розвиток залежить від характеру адаптаційних процесів інших організацій даної популяції, які конкурують між собою за ресурси та визнання.

Ще одним з принципів організаційно-екологічного підходу є принцип ізоморфізму організацій, який полягає у тому, що різноманіття зовнішніх середовищ обумовлює різноманіття організаційних форм [27]. В.І. Бархатов зазначає, що "кожна конфігурація ресурсів зовнішнього середовища може мати тільки одну організаційну форму, що знаходиться у рівноважному стані, та найбільш адаптовану до зовнішніх умов. Це пояснюється тим, що кожна організація з певної популяції, потрапляючи до ідентичного середовища, неминуче стикається з набором обмежень, які сприятиме створенню схожих організаційних структур з рештою членів популяції" [5, с. 26].

В межах організаційної екології М.Т. Хеннон та Дж. Фрімен вперше висунули концепцію "популяційної ніші", під якою розуміють сукупність наявних ресурсів зовнішнього середовища, використовуючи які організація може вижити [23, с.947]. Іншими словами популяційна ніша – частина зовнішнього середовища, в якій організація є найбільш конкурентоспроможною порівняно з іншими організаціями, і яка сприятиме досягненню рівноваги та оптимальній адаптації організації.

Екологічна теорія акцентує увагу на виборі об'єкта дослідження з точки зору розміру організацій, увага дослідників даного напрямку фокусується переважно на сукупності малих та середніх підприємств, тому що еволюцію галузі не можна відстежити в повній мірі, ґрунтуючись на даних тільки великих фірм.

Подальший розвиток еволюційних моделей економічної поведінки суб'єктів господарювання простежуються в розробках російських вчених: В.І.Бархатовим, Д.О.Плетньовим та О.В. Ніколаєвою [5, 6]. Основою для створення даної концепції став синтез методологічного базису еволюційної парадигми, поведінкового підходу та біологічної етології.

Засновником етології як науки про порівняльний опис поведінки особин є К. Лоренц [28], який у 60-х роках ХХ століття зробив відкриття в аналізі внутрішньопопуляційної ієрархії, а саме запропонував систематику видів особин окремої популяції.

Автори даного підходу, ґрунтуючись на дослідженнях К. Лоуренса, пропонують розглядати організаційну етологію як самостійний розділ науки про корпорацію, що виникає природним чином на перетині еволюційної та поведінкової теорії, який вивчає порівняльні особливості поведінки організацій. На думку авторів, організаційна етологія має вирішувати такі задачі [5, 6]:

- виявлення міри впливу дій та управлінських рішень, спрямованих на адаптацію до зовнішнього середовища, на виживання та розвиток організації;
- визначення зовнішніх стимулів, що породжують дії організації;
- виявлення характеру змін у поведінці організації в залежності стадії її життєвого циклу та рівня розвитку організації;
- аналіз наявності відмінностей або схожості у поведінці організацій, що входять до однієї популяції.

Суб'єкт даної теорії – інституційно автономний господарюючий суб'єкт. Результатом етологічного аналізу є позиціонування організації в певній "соціально-конкурентній ніші" в межах альфа-, бета-, гамма- або омега-кластерів, що характеризують ієрархію організацій в соціально-економічному середовищі під впливом конкуренції [5]. Етологічна систематика підприємств за підходом В.І. Бархатова, К.В. Ніколаєвої та Д. А. Плетньова наведена у таблиці 1.

Таким чином, за даною теорією на поведінку підприємства значно впливають зміни, невідзначеність і загрози, що виходять із зовнішнього середовища, при цьому реакція на ці погрози з боку підприємств буде неоднаковою: від активної завойовницької до депресивної і відмирання організацій. Цей тезис обумовлює необхідність використання теоретико-методичних положень щодо забезпечення економічної безпеки підприємства, які характеризуватиме стан захищеності системи від негативного впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. Одним з головних факторів у цих процесах є природний відбір, який позитивно проходять організації більшою мірою відповідні до зовнішніх параметрів.

Підсумовуючи результати проведеного аналізу, можна стверджувати, що сучасний етап розвитку теорії управління економічною поведінкою суб'єктів господарювання характеризується зміщенням акценту з аналізу суто економічних дій підприємства більшою мірою на управлінські, еволюційні та соціокультурні аспекти.

У результаті ретроспективного аналізу сучасних наукових теорій в межах поведінкової парадигми можна зробити висновок, що концепція забезпечення конкурентоспроможності підприємства має базуватися на принципах еволюційно-поведінкової теорії, використовуючи теоретико-методологічні положення організаційно-етологічної теорії.

Дослідження основних наукових праць у цьому напрямку [4-6, 21, 22, 27, 29, с. 26-33] дозволяють виділити найбільш суттєві принципи, що полягають у підґрунті еволюційно-поведінкової теорії управління економічною поведінкою підприємств:

- системність передбачає використання системного підходу в управлінні; будь-який об'єкт роз-

Таблиця 1

Етологічна систематика підприємств

Соціально-конкурентна ніша (кластер)	Характеристика підприємств, що входять до ніші
Альфа-кластер	Лідери ринку, що займають домінуючу позицію і є найбільш ефективними та продуктивними. Це організації, які пройшли позитивний природний відбір і є стійкими до змін зовнішнього середовища. В термінах організаційної екології, альфа-корпорації мають розвинену структурну інерцію
Бета-кластер	Найбільш близькі послідовники альфа-підприємств. Серед них найбільш ефективні і динамічно розвинуті аутсайдери ринку. Їх реакція на зовнішні стимули відрізняється від реакції альфа-підприємств. Зміни зовнішнього середовища і наростання ступеня його невизначеності спонукають такі підприємства до активної завойовницької політики на ринку
Гамма-кластер	Найбільша частина компаній на ринку, яку можна описати як "сіра маса". Підприємства такого типу не є ефективними – негативні зміни на ринку і висока невизначеність зовнішнього середовища демотивують їх діяльність, у результаті чого більша частина з них проходить негативний відбір та "вмирає"
Омега-кластер	Незрілі компанії, що застрягли на стадії "дитинства", які по суті не можуть бути ефективними. Прогнозування щодо їх подальшого функціонування ускладнено, найімовірніше таких підприємств чекає занепад; іншим сценарієм розвитку може стати агресивна завойовницька позиція на ринку

Джерело: складено авторами за [5, 6]

глядається як система, що дозволяє врахувати взаємозв'язки та взаємодію всіх її елементів;

- обмеженої раціональності – передбачає, що економічні агенти діють згідно із поведінковою реакцією, але ця поведінка має психологічну природу; процес прийняття рішень передбачає досягнення не максимального результату, а прийняття задовільного прийняттого варіанту рішення;

- нелінійність передбачає багатовекторність розвитку системи в точці порушення стабільного режиму функціонування;

- динамізм реалізується через історичний характер розвитку, тобто кожен сучасний стан розвитку системи є наслідком попереднього етапу розвитку та причиною майбутнього стану, в результаті чого поведінкові характеристики економічних агентів змінюються у взаємодії з ринковою ситуацією;

- нерівномірність обумовлена зміною еволюційних, стрибкоподібних, революційних і кризових періодів розвитку, що обумовлює природно-історичний характер процесу розвитку та протягом яких відбувається зникнення або якісна перебудова неконкурентоспроможних фірм, утворюючи нові організаційні форми;

- невизначеність означає непередбачуваний характер майбутніх подій, що обумовлює їх ймовірнісний характер розвитку;

- інтерактивність полягає в тому, що розвиток залежить від характеру адаптаційних процесів

інших організацій даної популяції, які конкурують між собою за ресурси та визнання;

- інерційність обумовлена внутрішніми структурними диспропорціями та впливом факторів зовнішнього середовища; підвищення інерційного тиску знижує адаптивні здібності організації та підвищується ймовірність впливу на неї природного відбору у зовнішньому середовищі;

- природного відбору, який пов'язаний зі зникненням організаційних форм, які не витримали конкуренцію;

- адаптації – обумовлює спроможність системи пристосовуватися до умов зовнішнього середовища через управлінські рішення;

- ізоморфізму полягає у тому, що різноманіття зовнішніх середовищ обумовлює і породжує різноманіття організаційних форм; організаційні характеристики змінюються у напрямі підвищення сумісності з характеристиками зовнішнього середовища.

Основні принципи еволюційно-поведінкової теорії наведені на рис. 2.

Принцип системності як базовий для формування еволюційно-поведінкової концепції забезпечення конкурентоспроможності підприємства розкривається через реалізацію сукупності принципів загальної теорії систем:

- цілісність означає, що система є певною єдністю, цілісністю, яка має спільні властивості та характер дії;

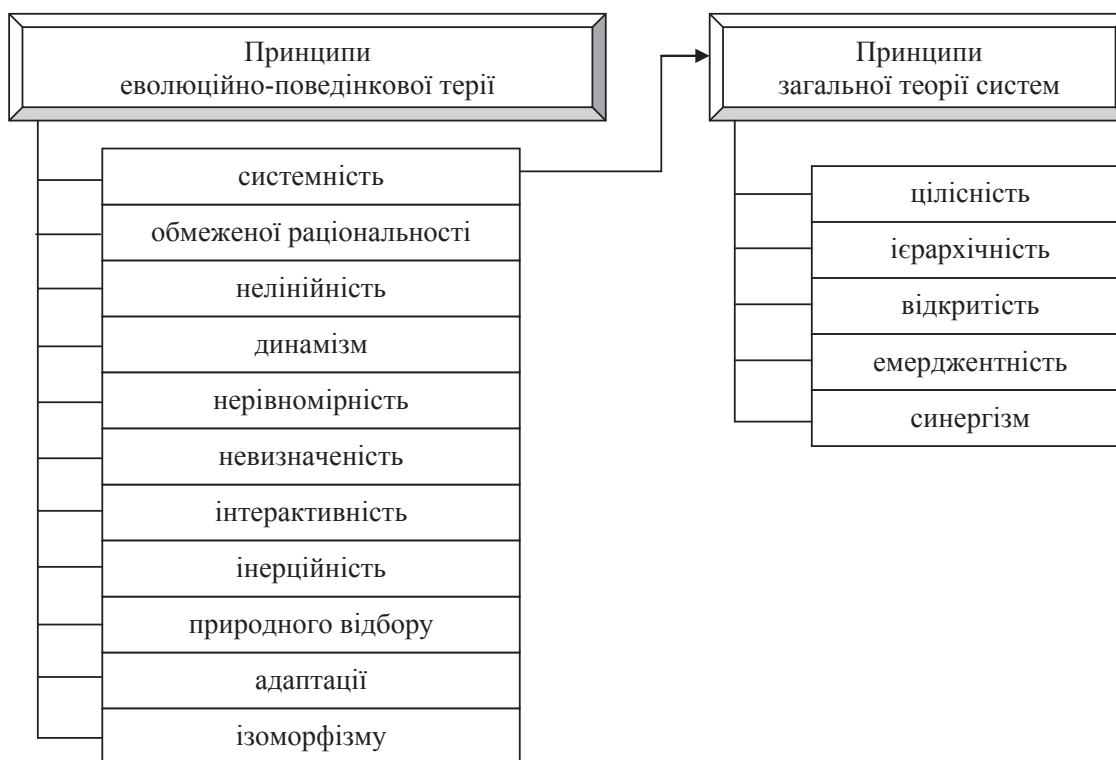

Рис. 2. Принципи еволюційно-поведінкової теорії

Джерело: складено авторами.

- ієрархічність реалізується через багаторівневу організацію системи, що передбачає підпорядкованість нижчих рівнів вищим;
- відкритість означає, що система в цілому та її елементи відкриті для впливу факторів зовнішнього походження;
- емерджентність передбачає наявність у системи властивостей, які не можуть бути зведені до властивостей окремих її підсистем;
- синергізм характеризує реакцію системи на інтегрований вплив кількох елементів, при цьому сукупна дія впливу перевищує дію окремого елемента.

Результат аналізу розвитку концептуальних підходів до забезпечення конкурентоспроможності підприємств свідчить про їх перетинання по багатьом позиціям з положеннями еволюційної та поведінкової теорій, що обґрунтовує доречність інтеграції принципів зазначених підходів до розробки еволюційно-поведінкової концепції забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Висновки з проведеного дослідження. Ефективна дія механізму забезпечення конкурентоспроможності підприємства обумовлена: здатністю і можливостями підприємства до реалізації існуючого потенціалу; сприйнятливістю та вчасною адаптацією до зміни факторів внутрішнього і зовнішнього середовища; розвитком за умов досягнення і утримання стану економічної безпеки, що потребує розробки відповідних управлінських рішень, спрямованих на забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Таким чином, симбіоз основних принципів еволюційної, поведінкової та загальної теорії систем має бути покладений в основу формування концепції забезпечення конкурентоспроможності підприємства, що є предметом подальших наукових досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вініченко І.І. Еволюція підходів у дослідженні конкурентоспроможності / І.І. Вініченко // *Агросвіт*. – 2012. – № 8. – С. 3-6.
2. Кіхая Ю.В. Еволюція вчень про ринкову конкуренцію та конкурентне середовище / Ю.В. Кіхая // *Науковий вісник. Одеський національний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців*. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2013. – № 2 (181). – С. 123-132.
3. Мамченко К.Ю. Еволюція теорій і практики конкурентоспроможності / К.Ю. Мамченко. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2008/Economics/29341.doc.htm
4. Карачина Н.П. Економічна поведінка машинобудівних підприємств: теорія, методологія, практика управління : монографія / Н.П. Карачина. – Вінниця : Книга - Вега, 2010. – 416 с.
5. Бархатов В. И. Эволюционно-поведенческое объяснение природы корпорации: подход организационной этологии / В. И. Бархатов, Е. В. Николаева,

Д. А. Плетнев // *Эффективные подходы к развитию предприятий, отраслей, комплексов : монография : в 3 кн.* Одесса : Куприенко СВ, 2013. Кн. 1. – С. 86–108.

6. Николаева Е.В. Теоретико-методологические аспекты организационной этологии // *Вестник Челябинского государственного университета*. – 2013. – № 15 (306). – С.68-72.
7. Сміт А. Дослідження про природу та причини добробуту націй / А. Сміт; пер. О. Васильєвої, М. Межевікіної, А. Малівського. – К.:Port-Roya1, 2001. – 594 с.
8. Маршалл А. Принципы экономической науки / А. Маршалл. – В 3-х т. – М. : Прогресс-Универс, 1993. – 1076 с.
9. Дербенцев В.Д. Синергетичні та економічні методи дослідження динамічних та структурних характеристик економічних систем / В.Д. Дербенцев, О.А.Сердюк, В.М. Соловйов, О.Д. Шарапов. Монографія. – Черкаси: Брама-Україна, 2010. – 287 с.
10. Хаджинова О. В. Теорії управління економічною поведінкою підприємств / О.В. Хаджинова, Ю.А. Заїка // *Вісник Донбаської державної машинобудівної академії*. 2016. – № 3 (39). – С. 188-191.
11. Веблен Т. Теория делового предприятия / Т. Веблен. – М. : Дело, 2007. – 288 с.
12. Клейнер Г. Б. Эволюция институциональных систем / Г. Б. Клейнер; ЦЭМИ РАН. – М. : Наука, 2004. – 240 с.
13. Commons J. R. Economics of Collective Action / J. R. Commons. – New York : Macmillan, 1950. – 420 p.
14. Коуз Р. Фирма, рынок и право : пер. с англ. Б. Пинскера / Р. Коуз. – М. : Дело, 1993. – 192 с.
15. Норт Д. Институциональные изменения: рамки анализа / Д. Норт // *Вопросы экономики* – 1997. – № 3. – С. 6–17.
16. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М. : Директмедиа Паблшинг, 2007. – 400 с.
17. Simon H. A. Administrative Behaviour / H. A. Simon. – Macmillan, 1947. – 236 p.
18. Нельсон Р.Р. Эволюционная теория экономических изменений / Р.Р. Нельсон, С. Дж. Уинтер / Перевод с английского М.Я. Каждана. Научный редактор перевода В.Л.Макаров. – М.: Дело, 2002. – 536 с.
19. Simon H. A. Administrative Behavior: A Study of Decision-Making Processes in Administrative Organization. – 4th Revised ed. – New York, United States : Simon & Schuster, 1997. – 384 p.
20. Cyert R., March J. A Behavioral Theory of the Firm. Englewood Cliffs. 1963. – P. 27-28.
21. Cohendet P., Llerena P. Routines and the theory of the firm: the role of communities // *Nelson and Winter Conference in Aalborg, June 12-15, 2001 materials, DRUID*.
22. Dosi G. and Marengo L. On the Convergence of Evolutionary and Behavioral Theories of Organizations: a Tentative Roadmap // *Laboratory of Economics and Management, Working Paper Series*, 2007. – № 1. – 27 p.
23. Hannan M.T., Freeman J.H. The population ecology of organizations // *The American Journal of Sociology [AJS]*. – 1977. – № 82. – P. 929-964.
24. Радаев В.В. Популяционная экология организаций: как возникает разнообразие организационных

форм // Российский журнал менеджмента. – 2005. – Том 3. – № 2. – С. 99-108.

25. Burns T. and Stalker G. M. The management of innovation. London: Tavistock Publications, 1961. – 269 p.

26. Stinchcombe A. L. Social structure and organizations. In: March J. G. (ed.). Handbook of Organizations. Rand McNally: Chicago; 1965. – P. 153-193.

27. Hawley A.H. Ecology and human ecology // Social Forces. – 1944. – Vol. 22. – №. 4. – P. 398-405.

28. Lorenz K. Vergleichende Verhaltensforschung: Grundlagen der Ethologie. Wien – New York: Springer, 1978.

29. Поведенческая экономика: современная парадигма экономического развития : монография / под ред. Г.П. Журавлёвой, Н.В. Манохиной, В.В. Смагиной ; ТРО ВЭО России, ФГБОУ ВО «Рос. экон. ун-т им. Г.В. Плеханова», Научная школа «Экономическая теория» в РЭУ им. Г.В. Плеханова. – М.; Тамбов : Издательский дом ТГУ им. Г.Р. Державина, 2016. – 340 с.

Наукове видання

ПРИЧОРНОМОРСЬКІ ЕКОНОМІЧНІ СТУДІЇ

Науковий журнал

Випуск 8

Коректура • *Ю. Никитенко*

Комп'ютерна верстка • *С. Калабухова*

Формат 60x90/8. Гарнітура Arimo.
Папір офсетний. Цифровий друк. Обл.-вид. арк. 21,01. Ум.-друк. арк. 29,29.
Підписано до друку 27.09.2016. Наклад 100 прим.

Видавничий дім «Гельветика»
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4392 від 20.08.2012 р.